

קולות

ירחון

תכנן:

טוב ל... (שיר) - - - -
 - - - - אסף הלוי איש ירושלים
 על היהדות הפולגית (א) - - - -
 - - - - יעקב בורנשטיין

הערות קטנות:

במה נקדם - פנחס שיממאן; עבודת
 הלשכה המרכזית של תרבות בברלין;
 הלשכה; הגביר והחברה; רפואה;
 תרמיל הקבצנים - א. ש.; השלח;
 פרט" - ז. נ.; מגלת קדם לאסף
 הלוי" - מ. טש.

יום לאדני (פואימה) - אהרן צייטלין
 בערב (ספור) - - - - ז. ויינברג
 בשנת תרפ"ד ליצירה - יוסף נתנון
 גשם בחוצות (נובילה) - - - - מ. לוי
 בימי הבית השני (בקורת) - - - -
 - - - - ד"ר א. ש. קמנצקי
 לאישון הקשת (שיר) - ב. פומרנץ
 על סופרים, הערכה, בקורת, תהלה
 והערצת סופרים (לקוטים) - - - -
 - - - - ארטור שופנהויזר
 מחשבות בנמנן על סף האכזבה -
 - - - - א. שטיינמאן

ספרים שנתקבלו לבית-המערכת

תרפ"ד

ורשה

בהוצאת "קולות" נמצאים למכירה:

- א. חוברות "קולות" א-י
- ב. ספרים - א. שטיינמאן
- ג. מאמרים -
- ד. שירים - מ. טשודנר
- ה. ספרי אחד הרבנים המרגישים: היהדות והחרות; האמונת הסהורה והדת ההמונית; כנסת ישראל ומלחמת הגוים.

חוברות "קולות" נמצאות למכירה:

- בפולניה: "תרבות", ורשה, גרניצ'נה 9, ואצל כל מוס.
- באנגליה: מ. אפשטיינר
42 Beaumont Square, Millend London E 1
- באמריקה: "הסתדרות עברית"
New-York, N. Y. 169 East Broadway.
- נ. גילמאונסקי
c/o Dr. Albert Slutski 54 East 118 th street New-York
(מקבל חותמים ומודעות בשביל "קולות")
Teliphn: Harlem 4807
- בארגנטינה: מ. א. בייגיל
(Federacion Sionista) ombu 535 Buenos-Aires.
- י. ל. גורליק
Buenos-Aires Ecuador 1523
- גרומניה: חיים גרוסמאן
Rumania Bukowina, Woskauti, H. Grossman.
- ישראל זמורה
I. Zmoira str. Benes Curcan, 44 Botosani, (Romania).

כתובת ההוצאה:

I. Lipkin, dla „Koloth“, Warszawa, Nowolipie 50, m. 27.

לענייני המערכת: בשביל א. שטיינמאן

יום לאדני.

קחוני סערות שד, על אבוחבנה!

מיכ"ס.

1

הנר את הנר — ואני הלהבת.

הבאר — ואנכי הכד.

אך יום הזה קרב — ואם נעזבת.

את עינך ראיתי כראות ארץ בחירה.

בה מקדש לאל אבי-עד.

אך יום הזה בא — ולא אוסיף הפירה.

בשחור שערות-ראשך, שחור ליל בקיץ.

שחור רוחש ומגרה אהב, —

זה עיני, עין-צבר, לא תוסיף הנעץ.

וכפף פרי בשל, בכפי התוקמי.

כפרי עץ-החיים הטוב;

אך עתה אוציאה מבך כי תוקמי.

ולתוך הרהר, סגלגלה צונגה.

לחי-היבם והאת —

לא אוסיף נשקנה כנשקי עד הזה.

ושמך הקטנה אביר-כל-ניחום.

כוס-תמדה — לא אשת מן הכוס!

עת לבת לי, לבת. עת הלאה ארת.

ארתמך גם רחם. כי הזה חידה.

בערירית אשאיך בצבת

אל חיים בגאונם פתרונם — החידה.

אך קראי לא יבו אליה יצרך.

אמשללה: שמר לי הבת —

וכה מלאכה לך שמר על הנרך.

לצליל ימים אלה אחרדה ימי-איתן
בלקול תרועת שופר, קול צו.
השנים שגירם— עבר-שמש בכרסן.
אל עמי תלכי. אל לי תעגני.
אני איני שב, איני שב.
הוי, יום לאדני הוא! נאמר: הנני!

II

לא תקראי אשתי. לא תכניני אישי.
הנה בא ממדבר, הנה בא השלישי.
כפי ראש. החרישי.

מטו-עז בכח השליף הנויתה.
במו ידיו גרם פני אדירים כסה.
צל הוא, רם ונשא

מטילי-להב ידיו. במו פניו ילם.
עתה הנה אדע: תמיד עלי שלם.
הוא האיש. שמו תלד

הם. נכחנו ישב. הם. בחזון-לב שקע.
ידיו על פניהו קפאו כבצצקה.
גבורה בו הצקה.

פניו לא יראו. צחוקו עלי וקנו.
צחוק לא יאהב אלה אף לא ישבא שגא
פטיש יט אל סדנו.

צחוקו הלם פעם. יושב. פניו כסה.
מטו-עז בכח השליף הנויתה.
רם הוא. רם ונשא

III

מחריש ובאין אמר
הוא את אל ידבר.
כל אומר גבר,

כל אומר צו...

קו אני: נשיח.
קו אני אל עזיך
רמי: קום יחד -

ואני הקו...)

אשם, אשמה באות -
חפו רגעי-הנה.
בלי קנה, קנה -

אלף רץ אל פיו -

IV

— מה לך בינינו? מה לך בין שנינו?
דודי, מה לך? ..
בפשי לך אתנה, דמי לך אתנה -
גרש את הצר!

מה לך בבית? מה-לו כי יבעת?
דודי, מה לך? ..
סוף הוא וארב. נורא הוא מחיות.
גרש את הצר!

אימה לי. נהרגיש? ריח-קברים נדף...
דודי, מה לך? ..
עקב שחור וקנו. דמים-גרמי-דיו.
גרש את הצר! ..

V

— הוי, הנה גחון ולחש. מה לחש השלישי?
דבר לאט לך. שב וצנח על כסאו וקפא...)

— בשפה לא-שפה
הזכר הזכיר, האשה, לי פשעי,
הזכר הזכיר לי פשעי.

מות אשורנו לי בשר, אשורנו ילד-בית
דם-לבי בי עמד תאר.
בטעם צחוקו רוצץ ראשי כל הנזות

וּכְמוֹצִיא בְרַק מִבְּדוּן — עֵנָן הִפִּיל דְבָר:
עַד הִנֵּה עַל פְּרַח וְעַל דְּבוּרָה בְּאֲזוּיָהּ דְּבִרָה,
עַל הוֹלְכֵי גֵיא־אֶבֶל, רֵד מִלְּאֲדֵי־הַנְּשִׁיקוֹת — וּפְדָם.
עֲתָה בְּאֲזוּיָהּ־אֶרְגָּמֶן, בְּאֲזוּיָהּ־תַּסְאֲרֵתָהּ,
דְּבַר עַל דָּם,
דְּבַר עַל דָּם,
דְּבַר עַל דָּם רַב, עַל הָאָדָם.

כֹּה רָטֵן — — —
וְאֲנִי —

לֹא יִחַיָּה עוֹד אֲשֶׁרֵי תִקְטֵן.
אַתָּה בּוֹכָה לֹא? — כִּי!

VI

גִּלְגַּל דוֹר נְדוּד כִּי יִקְפֹּךְ —
הַחֲנָם יִקְפֹּךְ?
דָּם הָאֵב עַל הַבֶּן כִּי יִשְׁפֹּךְ —
הַחֲנָם יִשְׁפֹּךְ? ..

דָּם עַל דָּם כִּי תִלְעַם הָאָרֶץ —
הַתֵּבֶן אָרֶץ? ..
גִּלְגַּל סוּפְתָה כִּי יִרֹץ אָרֶץ —
הַחֲנָם יִרֹץ? ..

כִּי אֵל בֵּין תַּחְתּוּנִים יֵאָחֲזוּ גְבוּהִים —
הַחֲנָם יְבוֹאוּ? ..
הַעוֹ לְחַמּוּרָה! הָרֵן לְאֵלֵהֶם!
יוֹם לְאַרְנֵי הוּא! ..

בערב

(כפור)

בערב נכנסתי לבית רעי על מנת לבלות שם כשעה קלה. אור ליום הפש היה. באותם הערבים הנני אורח קבוע בבית רעי, ושיחתנו מגרשח קצת את הבדידות.

כאן בעיר הגדולה נזיר אני מאדם ומחברה. הנני עובד את עבודתי, ובשעת הפנאי יושב בבית יחידי לנפשי. העיר הגדולה עם שאונה והמונה לא לי היא.

בערב זה שהיתי בבית רעי קצת יתר על המדה. קמתי ללכת. אולם קול צלצול התלפון עצרני בדרכי.

הקשבתי לתכן השיחה. מכירה אחת תלפנה לרעי, כי יש את נפשה לראותו, והם נשאו ונתנו בדבר השעה והמקום.

רעי סח לי, שריבה זו היא אחת תארטיסטיות הידועות, שיש לה מהלכים בין הסופרים והאמנים, יפה-פיה שיצאו לה מוניטין לשעבר, ועתה נפגם טעמה והריה ניוונה משירי יפיה.

הסכמת רעי היתה כחדשה בעיני. ידעתי אותו ואת חייו. גם הוא כמוני אהב את פנתו והיה מתרחק מחיי הוללות. יציאתו הפעם מגדרו פעלה גם עלי, והחלטתי להלוות אליו.

נפרדנו על מנת להפגש בשעה השתים עשרה ב, ריסטורן אלגביש.

כשיצאתי מביתי תקפני קור מתוק. חדש היה לי הדבר ומושך. החוקות

דיקים ושוממים. אורות הפנסים הבהיקו. בזהר מיוחד מול הסגורות וחלונותיהם האטומים, שקט ומנוחה. נוטרי הליל בארו לי את פרשת הרחוב. אך מבלי דעת בברור את המקום והרחובות—הלכתי ותעיתי.

השקט והאור הקר העבירו חסן של ברזל בגופי. הלכתי לאטי ובנעיונות: „אין דבר, לא אאחר את המועד“!

והלילה והרחובות! אדיש הייתי לגבי העיר עם כל שאונה והמונה ביום, ואולם מה נפלאה היתה העיר בלילה. היופי הקודר והשקט של ענק נרדם, בן אלפי ראשים ופיות, שרבץ רגע לנוח, עם אלפי הא-שונים, שתעו פה ושם בתוך אנדרלמוסיות הצללים והאוויר, עם צלמי השוטרים והנוטרים הנדבקים אל זוויות הכתלים ומטילים צלליהם הארוכים עם לועם לבלוע — הכניסו דבר מה מענג ומאים בלב. הרי זו בבחינת לטיפה על גבי רעמת הארי, בשעת שנתו, בלילה, במקום מחשך, ביער בודד ועזוב מכל נפש חיה — שדמיון הילדים כל כך אוהב לתאר לעצמו.

בקצה הרחוב נפגשתי באיש ואשה שמהרו לביתם. שאלתי ל, ריסטורן אלגביש.

— איני יודע!... — ענני האיש, יהודי כרסני, בסרוניא.
ובהרחיקו ללכת עלה מאחורי קול מרוסק של האשה.
— צפור בלילה.

שרכתי את דרכי הלאה. לאחרונה עלה בידי, צעיר בודם, שעבר לפני ב, צפצוף, ושאלתיו לדרכי, הוא הורני את הדרך כרגיל וכמנוסה בדבר, והציץ בי בספקנות ובבת צחוק. פרשתי לרחוב ג. כיון שקרבתי למטרתי נעשו צעדי כבושים, ומנוחה עצורה שוב לפפתני.

מהרחוב ג, היותר הומה, מקום פרשת דרכים, שעוברים ושבים מהלכים בו ביום, ושעתה מראהו כשוק ארוך בעיר קטנה השוכת את שבתו, — סרתי, ארחות עקלקלות, לסימטא צרה וארוכה — מחוז חפצי. נגה פנסי האלקטרון הנהיר מרחוק את שלט, הריסטורן אלגביש. מהרתי לסור לשם. האולם היה מקושט, מזהיר ומצוחצח. הבהיקה לעינים בגליות מתרברבת. האורות הרבים של העששיות הקטנות, עם התמונות שנתרככו בידי, צבען באפר של אמנות, ומראהו כמראה הפוך בפני אשה בלה, ותריסר המלצרים, שהיו מחויים, קידה מתוקה כלפי כל נכנס ובא, ואותם המסובים, שענייהם וכל תנועות גום הפיקו קורות רוח מעצמם ומאכילתם ומשיחותיהם, — עוררו בי בעל עד כדי מחנק.

סרתי אל החדר השני. העיפותי עין על המסובים. ליד שלחן קטן ראיתי אחד ממכידי במסבת אשה צעירה אחת. ולפי שלא מצאתי את רעי נפניתי ויצאתי את הריסטורן. אמרתי לחכות מבחוץ אגב טיול. מן הוויות, ממעמקים, צצו ועלו לפני דמויות מיופות ומצועפות. אחת, קטנת הקומה, נדחפה אלי.

— הילך מר?

פגישה פתאומית זו הסבה אי-מנוחה בנפשי. לא הן, ולא סדרי העולם המודריכים את מנוחת, כי אם הבקשה, הבקשה... אותה התחנה: הילך מר?.. אולם לא הספקתי לעבור פסיעות אחדות, ודמות שנית הופיעה לפני.

— יבוא נא, מר...

אצילות וגמישות מיוחדת היתה בהליכותיה. וכשראתה שאני משתמש ממנה, המתיקה צחוקה ובלשון רכה הוסיפה:

— לא יתחרט מר, כאשתו, כאשה מסורה לו, אהנהו...

היא שלבה זרועותיה בזרועות ידי, וצעדה אתי צעדים אחדים. נשמטתי אל הצד. וצחוקה, מהול בדמע, לוני חרש: ח=ח=ח...

ובעודי נרדף בדרכי, ודמות שלישיית נתקלה בי.

— אתי ודאי שילך מר!...

קול גס ובטוח, מלא לגלוג ורעל ותעוב כאחד. לא נתעלבת עוד. וכמו מכל צד ועבר צצו ועלו לפני דמויות שונות. ולא אלי, כי אם אשה לרעותה כאלו מספרת ומלגלת:

— ראי נא, ילד! זהו אף ו'שקה לא מצאה חן בעיניו... באמונה,

היא תקבר היום חיים מרוב חרפה...

— אבל אתי ידך ילד זה!... — לעגה אחת, עביבה ומלאה אבעבועות.
הצחוק וההתול, כהד שחיקת עצמות-השלד, נסרו בפי כל בנות החבורה
והרעימו בתוך הרחוב השקט. אף השוטר, הסמוי מן העין, חיד לו להגאתו
בפנתו החבויה. ואני אצתי בדרכי, כבורח מן הפחת.

— יצחקי! — טפח לי על שכמי איש מאחורי ויצרני.

— נתן! — נתתי בקולו — ממש כהצלה ופדות הופעת לי האים.

הוא אחזני בידי, וכרגע נמצאנו שנינו שוב בריסטורן אלגביש.

הפעם נראה לי המקום כהיכל תענוגות, מה שהיה מוזר לי מקדם,
מרעים ובגלי — נשפף עתה בעיני בטעמו וחנו ולקח את לבי. ישיבת האנשים
השקטה, שיחתם החשאית, עיני הזוגות הנוצצות בסוד טמיר, תהלוכת
המלצרים הטופפה, אף האור המזוקק של הנברשות — הכל היה נהדר ומקסים.
חשתי רוחה. נטפלתי לרעי, ואצעד עמו לארץ החדרים והשלחנות — הוא
כמחפש את מכירתו, ואני כנצול פשע ומטוהר.

באחד החדרים המסותרים, חדר חינאי, מיופה ומהוקצע בקשוט כתליו
וספוננו לפי טעם המזרח, עם רפידות-משכב לישיבה, שלחנות נצרים אשר
עליהם עומדות עששיות אילקטריון עטופות ומסוננות באור אפלולי, — ישב
עתה, ליד אחד השלחנות, מכירי עם האשה הצעירה, והם ישבו ושוחחו, ושני
גביעי יין, בחצי המשתה, עמדו לפניהם כעדים אלמים לשיחתם האינטימית.

האיש ישב בהסבה, והיה מדושן ורוה-ענג בשיבתו ובשיחתו. ופניו
הנטויים אל עבר בת שיחתו והמקודנים אור העששית הרף, צחקו בעוית-חן
ותענוג מסותר, מסורים כלם בהכנעה ובבטול היש לבת שיחתו. והאשה, לבושה
שמלת משי שחורה וקווצות שערותיה השחורות והסתורות. האחוות בזר-משי
שחרחר, הוסיפו לה לזוית-חן מיוחדת, — ישיבה למוץ בן-שיחתה, חבויה בתוך
צל, ועל פניה הנוגים והשחרחרים ובתוך ריסי עיניה האפלוליות שכנה ענות
חן וצניעות רכה ובישנות של ילדת תם.

נתקרבנו אליהם בחשאי. הם לא הרגישו בנו. ונעמד רגע ונסתכל בהם.
אך העיפה האשה עין ותבט עלי, ומבטה עבר מעלי ונפל על פני רעי
נתן — והיא קמה, גווה הישירה, שערותיה האחוות בזר התפזרו כבלחש קסמים,
פניה התמתחו, הוצקו, חזה הובלט והתרומם ככתוף נשימה תכופה ועצורה,
ושתי אישונים כשביבי אש הציצו מתוך ריסי עיניה.

— הבה ונלכה!

היא לא ברכה לשלום, אף לא הושיטה יד, אף לא סלדה את
מבטו החם של רעי, שנהר אליה בחבה מיוחדת. גם אל בן לזוית-חן לא נפנתה
עוד. היא חטפה את מעילה, חבשה את סודרה לראשה, ותאחו בידי רעי
ותמשכו מעבר לשלחן והלאה. מלוח התנווד ויקם אף הוא, מהר לקרוא
למלצר, חטף את מעילו וכובעו ויזרוק אחרי ההולכים מבט נרגז, עלוב ומדוכא.
אך מיד הבליג על רוחו וירגע. השליך על הרפידה את מעילו וכובעו,
ויתמודד להנאתו, וידו נמשכה אל הכוס שלו שלא נתרוקנה עוד.

ואני נגררתי אחרי רעי ואחרי הריבה שלו, שעברה את רוב החדרים
והשלחנות והמסובים, מעשה להטיים; ועד מהרה נמצאנו שלשתנו מחוץ

ל, ריסטורן אלנביש, במאפל הליל, בקצה הרחוב.

— כרכרה! — יצק חרש קולו העדין של האשה, כקול הקורא לעזרה.
וכרגע והיא עלתה על הכרכרה ותמשך את רעי לעלות אחריה. רעי
התעכב לעלות ויעמד על ידי. היא הפריחה את גופה מבעד מסעדות הכרכרה.
אור הפנס שבקצה הרחוב הבהיק בפניה. שערותיה מבעד לסודרה התפורו
ותפרחנה על לחייה ותכרכנה את צוארה וקטיפת מעילה הפרופה. פניה
הלהיבו, אישוני עיניה דלקו וזרועותיה נמשכו לעבר רעי. והיה מראה פניה
וכל חוות גופה כתחנה אחת חשאית, כצווי ופקודה אלמת וכתביעה אחת
ארוכה ומהממת:

— בואה!

רעי עמד על ידי חור ואלם. הוא נמשך לעלות אחריה. העוז שבעיניו
כבה. מבטו רפה ונכנע ונהר אליה. אך גוו כבד כנסך-עופרת, כאלו אבדה
לו כל תנועה וחלוף. גם הדבר בפיו כאלו קפא, והוא הצליף עלי את מבטו
העמום, והיה מלא כשלון ורחמים ומשנה שברון. אולם בן רגע כאנו חלפה
רוח בקרבו. שפתיו התחילו נעות, ראשו שח והרכך, עלי, ולחש תפלה עבר על
אזני:

— הצילני נא! מצא נא אמתלא... והצילני...

ועוד טרם הבינותי מה, ורעי התנועע, וכגוף בלי נשמה סלטל ויעבור
מעלי ויעל על הכרכרה ויצנח על גבי מושבתו. ועל פניו הקפואים והמצונותים
ועל שפתיו הסגורות עדין רחף לחש התפלה:

— הצילני נא!... —

הכרכרה עברה מעל פני האשה האפילה עליו בשערותיה, במעילה,
בראשה הנסוי על שכמו. את רעי לא ראיתי עוד. נשאתי עומד יחידי, עזוב
ועלוב ומרומה. אולם קול אדם, קול נפש אובדת, עלה ויפצפע בקרבי, גם
בלכתי יחידי ברחובות השקטים, עם השמים הזעומים על ראשי והמדרכה
הלוהטת מתחת, גם בעלותי על משכבי, וראשי העיף חותר לו מחסה בכל
למראשותי:

— הצילני נא!... מצא נא אמתלא... והצילני נא!... —

בשנת תרפ"ד ליצירה...

בשנת תרפ"ד ליצירה תעיתי לבדד בחוצות קרית ורשה, כהלך לא מפולם

זה.

כנגול נשמת אדם מרחפת בעולם של תהו ושולחת סביבה שפץ עינים -

כל צורק בה עין.

כמלאך המות זרוע רבבות חורים צופים - אין אמה לא שלט שם גלגל

עינו.

ואתבונן ואראה:

צללים, לובשים עזות, מדברים עתק; ומין אדם, מתנונה, מקנא בראשי

שוקים תפארת אבות; צללי נשמות מתחבקים על קופת אשפה -

ערישות דודים - ושלדים, מלובשים כבוד, שטים ברכבות ומפזרים כזבים.

ובנסות המון העם, שתום-העין וכבד-הפה, את שכמו תחת העול, תצב

כביב לו כחומה כת המדברים, מדי תינק מקצף הכזבים ברק לעינים, עזות

למזח, כח לפה וגבורה לאגרוף.

והם, הקופצים בראש, יטיפו יום יום בשם ההמון על לב ההמון: כה דבר

ההמון!

ואפן כה וכה ואראה עוד:

השחית בשר את דרכו עלי ארץ רבה ויתגאה לאמר: הכל בי! רק

בי! והמון פיות לאים טחנו את השקר: בו! בו!

ויהי כאשר שחה גאות אדם על נפשו - אבד כבוד לצלם, תם נוצר

מני תבל.

ולא היו עוד בלתי אם גופים; זקנים מהולדם.

עם עתר ענן עשן הציגרה מן הפה.

ויתיז בחריצות רוק על מוסר הלב.

ואת האשה נשקו במו פיהם לעיני כל העדה.

אגב פהוק.

וי לך מבושה זו. ומי יודע מה יולד יום?

לעינינו נכרתו ראשים לכבוד צללי תורות, ויריעות ספרים קדושים

ירדו לאשפתות לשם קדושת ההפקרות, ונואמים חוגגים נהגו את רוקם על

פני שדרות דורות.

ובטעון הטוען: הצילו נא את האדם! חוסן על היונק! כי לשוא כל

הבנין אם הרגתם את העולל! ויהי השוט למצנה-לשון ויוסיפו להשקיע

גופי הפעוטות בין נדבכי פירמידות העתיד.

אולם פירמידות כמו שכורות חג תלונת.
ובהתפוצצן תרעש הארץ לקולן.
וי לן מיום בא!

וי לן, תלושים אנחנו.
כגלידי קרח אנו צפים בבדידות של אין סוף.
יתומים מאב-אם-אומה, לכן כה מוכי-ערך.
הזנחנו את הלאוין, צבי תפארת אבות מקדמת דור, ונכריז: מותר לך!
מותר! מותר! ונכרע כצאן תחת משא ההיתרים, והקולות באו כרעל אל
קרבנו. תש כחנו מחסרון כל עול ונהי כנשים בקרב עם האיתנים.
ומי מקרבנו אשר יען בנפשו: יען כי כח עלומים במתני לכן שלחתי
חצי בשטנים?
זקנים, בעלי עבירות, אשר פסחו על אביב ימיהם, ההם יערכו אר
הקרב?

ונקרע את פורפודית האדם ונשחית הדר ה"אני".
לא כלל ולא פרט, כי אם עדת מרדפי תלונות.
חרטאים בדמיון המגששים את החטא בקבי הזקנה ולופסים את העבירה
בשני תותבות.
ונבחר לנו את מלאכת המחשבת וחריצות המעשה וכשרון החן תחת
דבר האדם.
ונפרנס את האפס הנהדר ונציגוהו לראוה להמון סקדנים בטלנים.
ואת השקר שכללנו עד היות לו ברק התפארת.
ויהי כאשד התפורר היחיד ויברח לשצרים וישאג בשפת הכאב: הוי
ואבוי, אש בעצמותי! תלחלה אחזתני!
ויהי להם דברו למיטב השיר וגם לענו עליו לעג.
כי יצא הקצף על כל לא-זקן ולא-פגר.

יקומו נא ויעידו בנו כל לשדי הדורות, הצוחים בעורקינו:
צדיק לא הגיעה שעת שקיעתנו. כי לחיים נושאים את נפשוחינו.
חיי נצחים לנו כמו לאבות אבותינו.
התמימים והחזקים, אשר הנצח היה להם צליל אחד אין שני.
נוסח-חיים עתיק-איתן.
והאם לא אנחנו, העברים, היינו ראשונים לברש נצח מימות קדמונינו?
ותורה זו שמנו גם בפי צוללנו ויונקינו.

שופר! הבו שופר! ונבשר לדור לאמר:
קראו לכת ותבדל מן העדה הרעה עם לפיד האמונה בכבוד ערך האדם.
ליערות ולמדבריות תבוא הכת עם הלפיד לשבת ולצפות ליום.

בהמצאות החדשות של המדע והאמנות גדלה נא כחות-קיום לאדם
ולאומה.

ההתנוונות והדקדנס, שני כלבים רעים, יהיו נא יועצינו ושומרי-ראשינו.
קול - לדם! קול - לדמים! אי, שוטרים, העיוו שטף לרפא פצעים
ולקוחות.

ושלחנו את בוזנו, כיש ובאין המבורך, צור מצונו, נשים את מבטחנו.
כה מצט וחדל-ערך הוא נגלה ורב-אוצרות הנפלים.
אחד עולם נראה וש"י רבבות ש"י עולמות הנסתרים.
על כן ניצור נא עולמות ממעמקי הויתנו.
ניצור נא מחדש את עצמנו.
ומחדש - את האומה.
יתגדל וישתגשג לאום.
עד אין-סוף.

במסתרים לוחט אמן:
בנצרנו מכורה אנו שומרים גם על תרבות עולם.
רכוש ישראל נכס מעושר מין האדם.
עו ובוער היה קול הארי ישראל בכל דור - הכי תאלם שאנת הארי?
שמע ישראל:
אתה קורא מבטן להיות אביר לשם כבוד האדם.
יען כי אדם נס היית לגוים משנות דור.
שומר על הדם ועל סוד העלומים הנצחיים.

נא ונא ענו:
האם רק פה בעדו מדבר?
האם לא שליח פה לצבור דורות, נשיאים וחשובים, חזקי-אמונה ואנשי-
נצחים, אשר הריעו את התרועעה:
אתם, ההוים, חדלו לכם! סורו נא מנתיב ההרס, הנשקף לאבדון!
מדי תאמרו לחדש יסודות חיים עליכם להמלך בנו על אחת כבוד.
האזינו נא לעצת היום לפניכם ולסוד שיח זקני דורות.
כי להם הכח ולהם הכבוד והתהלה.
יען כי הם החשיבו את האדם, והם, ראשונים, הצפילו לעלות.

גשם בחוצות

היה שלט החנות שסמך עליו סבל אי-פרצופיוני - כאותו הרחוב
שמשטשים במחוזו שברי קולות נחנקים, ופליטת נצנוצי מבטים תוהים של
קהל חוגג באור אלקטריה, זעזועי תאוות תוססות, ומטביעים חותמם על שלט
חנות-מכולת, הפוזל בחיך מגשש כלהג עקום בפני ההולכים ושבים, עטוי
טלאי גונים של פגרי פרפורי-אמן. -

הרים הסבל סדק משופע לירכתי הבתים - המחשים בתוגת ספינקסים -
והודים על יונים מהגות שגוצו בחיקם עם זהבי-שקיפות, ורואה תמה שפגנה
הרת-עופרת מזנקת על ברק הבדיל, כגוף מסורבל גמישי של חיה טורפת
המגיחה בפה מצוות פעור ממחבא.

היה ראשו מפשל באלכסון, וגידים חמוצי דם נמתחו בצוארו המגולח.
ויד של אצבעות מתות נסחבות, מופקרה להתחכות העוברים, שקופ כולו
בהתאות חופה שחורה המתחשקת מעל לחומות -
ורק הוא, סבל אצל חנות-מכולת, וארובות גנות, עדים דוממים לעצבות
המשמשת.

מדגג חבר בגרונו הנטוי:

- במה בן-אדם מהרהר למצלה, הא?

ומשוה לתיים מפוטמות מחיכות, ועינים זעירות מנצנצות כבעבועי-בצה.
בפני הסבל נפצע חריץ שפוך צחוק-צמום, ועיניו כברזל מחלד:

- לא כלום! ככה. -

ואחר שהיה; בפרצוף מעיב, דואג, ובקול רחי אותה חלודת-אישונים

הקפואים:

- ירד גשם...

הלה מתפלא, ובעינים עוקצות בהתול כששכמו עולה ויוגד:

- ואז מה?

הסבל מציץ עליו בפה מהודק מתחשב, כעל מי שלא תפס את צמקו
של דבר, ואחר רגז נתבהרו פניו באור כתום של נוטה למות, ועיניו כאבנים
גשומות תחת אור הנל, ומצטחק:

- באמת - ואז מה?

והולכים להם.

היו חלונות ראוה מכוסים קרום ערפלי, ותכשיטי זהב וכסף המוצגים
הועמו כמטלטלין זלים. עבר איש והסתכל שעה קלה לתוך החלון, ולא ראה
צבי-חמדתם, נעשו עיניו כנסוכות נדודי שנה, ומסר כמישת-רוז לאיש שני
בהצצה לאה; נגש גם הוא, - ולא ראה צבי-חמדתם נפגשו עיני שניהם
כמסכימים לכמישת-רוז שעל גבי התכשיטים. ונכי-רוח מניאוף טמיר של יפי
גנוי עולם, מכורבל בתוכו, משרך כל אחד את דרכו.

פג ששון אצל ילדי חן, המריקים תמיד שפע גיל מתפארת עלאה
בבחינת זעיר-אנפין, ועכשו היו עיניהם טרוטות; ראש מלא דמעות לזהטות,
השקע בין כתפיים מזדעזעות, ואצבעות קטנוניות, ספוגות לטוף לחיי-אם
עדינות, מתדלדלות כנצרי אילן סרק, מהלכים בחבריא ככבשים צופים,
ומטבילים באי זהירות בצער בכיני, רגליהם בשלוליות מים, וכתלי בתים
מאימים בשורות חלונות שקוילי חשכות לגופים דלים מחתלים, ומשום זה הם
מרחמים על כלב מצורע מנודה, המתחכך בצדם כגוש-טחב; וכל אחד, כמבכה
שבר נורא המתגלה בילל-שממונו:

— כמה הוא מתחלחל! כמה רטוב הוא!

ובקול ממושך, רווי חמלה, להרגיע כאבו השותת, רומז:

— בוא! בוא!

והכלב מרים ראש צמוד עור לה, דומע בעיניו המוגלהות כפור, ונוהק

מר כשנוכר בשברו:

— אאוו אאוו.

היו סוסים מסרבים למשוך בעול: חרדו לרעש גלגל הרעם, הגיהו קדרות
סער המתחולל, צבעים חולפים של יוקדי חשמלים, והוקיעו לפני עיניהם המשתטות
מפליצת מאורות-קוסמים, זעזעו עגלה בשטף מרוצם, והתיצבו כנציבי-המורים, עמוסי
עקת עצב החלל; נעשו עיניהם כמחתות גחלים דועכות באפס, ולא חשו בצליפת
השוטים על בשרם, רק טפטוף גשם על גו מתהבל, מתקרר.

התעכבו אנשים בטרדתם, נטולי כל שמחה ודאגה, בלבושי הון ובגדי עוני,
והסתכלו ברחש הצער שבעיני הסוסים, ואחר כל צליפת שוט, הרכינו ראשיהם
באימת הכנעה והרגישו כוי פצע על בשרם החשוף.

סמר שער כולם, וכעבדים מוכים, נמלטים, נטו צואר, פשטו יד, תמכו
שכם בדחיפת עגלה, ובקול זעקת שמים טורדים:

— ננוו ווייאָאָ!!

ואחר זה תעה כל אחד רצוף. כבד מחוזה בלהות, בשוקי רפש זולפים,

באין מצוא דרכו —

— למקלט שקט. לאשה נאה, המרביצה חן עסיסי בנוה שאנן. לילד נחמד

המאציל הדי בכי מחוך ענות צחוק.

בימי הבית השני

ד"ר יוסף קלוזנר. בימי בית שני. שלשה מחקרים היסטוריים.
 "עינות", ברלין התרס"ג (עם עשר תמונות על צמודים מיוחדים,
 הווספח: טרמינולוגיה של בנאות), קצ"ד צמודים.

שם הספר אינו אומר כלום. על פיו לא ידע הקורא, מה לו לבקש בספר זה, ומה ימצא בו. גם המדקדקים באים בעקיפין על המחבר על השמטת שני ה' הידיעה. אולם לא השם הוא העיקר, וגם לא כל אדם זקוק לקטנות כאלה שבדקדוק, אפס ממחברנו אפשר לדרוש גם דיקנות כזו, שהרי הוא כותב בדקדוק מסלסל: אסטפנוס, אסטראבון, וכדומה. אבל סוף סוף קטנות כאלה, מי שם אליהן לב? העיקר הוא הספר גופא. נראה איפוא מה תכנו.

הספר כולל שלשה מאמרים: החיים הכלכליים בימי הבית השני, הספרות היפה בימי החשמונאים, האמנות היהודית בימי החשמונאים.

המאמר הראשון לא יוכל להחשב לחדש, מאחר שכמעט כל תכנו נתן לנו המחבר בספרו "ישו הנוצרי". מדוע לא העיר על זה המחבר בעצמו, קשה להבין. אבל, עוד הפעם, מי ישים את לבו לקטנות כאלה? על כל פנים, הקורא, שאינו יודע את מקור המאמר, יתמה, בראותו את תשומת הלב המיוחדת, שמראה המחבר במאמרו זה אל כל דבר, שיש לו איזו סמיכות לישו הנוצרי. אם הוא מדבר, למשל, על הצידים, שהיו מצויים בישראל בתקופה הנזכרת, הוא מוצא חובה לעצמו להזכיר את שמעון פטרוס ואנדריוס (קרי: אנדריאס) אחיו, שישו הפקידם (כנ"ל) ל"דיגי (I) אדם" (עמוד יז). אם הוא מזכיר את השפחות, שהיו מגדלות וקולצות את שער הנשים, הוא מזכיר גם את מרים המגדלית (עמוד לח), ואם כאן היה אולי אפשר עוד למצוא טעם בדבר, איזהו הטעם להזכיר את האשה הזאת, בדברו על ערים שלמות, שהיו מצטינות במלאכה אחת, והוא מוסיף: "למשל, במגדלא היו צבעים הרבה", ומכיון שהזכיר את העיר הזאת, הוא מוצא את עצמו מחויב להזכיר מיד, "שממנה באה מרים המגדלית בקרבת (דוקא!) החוה מגדל" (עמוד כה). כך ישתומם הקורא, שמוצא המאמר הזה נעלם ממנו. אולם גם היודעים את מקורו, ימצאו בהוספות כאלה מין חבה יתרה, הבאה שלא במקומה. תשומת-לב זאת באה לו למחבר לרגל עיונו המרובה בספרי התיאולוגים הפרוטסטנטים על דבר תולדות ישו, אבל הלא צריכים לדעת תמיד מטרת כל משפט ומשפט, ולא לערבב ענין בענין, ולטשטש את הגבולין.

ערבוב כזה מראה המחבר גם בהביאו שלא במקומן הערות על מלים חדשות, למשל: "זוגיות" - (glasperlen, ברוסית "בוסי") (עמוד כג), או: מעבדי-גומא (גם "פפייר" בתלמוד - Papyrus, שמזה בא Papier, Papier, Paper בלשונות החדשות) (עמוד כד), וכיוצא בזה, כל הנטל הזה כנטול דמי. מיותרות הן גם הערותיו בחקרי הלשון, למשל: "אופים, או בשמם המאוחר, "נחתומים" (בודאי שם בבלי, ככל השמות, שיש להם נ' נוספת על השורש בתחלתם, שהאשורי-הכבלי אומר נַרְפַּת (צ"ל: נַרְפַּת), במקום מרכבה, וכיוצא בזה) (עמוד כב). הערה זו נאה לפרופיסור אשכנזי לאשורולוגיה, אבל לנו,

היהודים הפשוטים. שקשה לנו לשער, שבימי הבית השני עוד היו חדרות מלים אשוריות ללשוננו, יספיק לדעת, שהשם „נחתום“ בא לעברית מהשפה הארכמית. הערות אחרות ממין זה, שהמחבר מוצא לו לחובה להביא, אינן נכונות, למשל: „נייר“ (שם צתיק, בוודאי מפני שנהשב הגומא המעובד כ„ניר“ חלק והכתב שעליו כווצעתו) (עמוד כד), בעוד שבאמת המלה „נייר“ היא דומה למלה הערבית „נור“, המורה „ציץ עץ“ (עיי במלוננו של לוי), או ההשערה, שהמלה „אוז“ היא שאולה מהשפה הרומית avis (עמוד טז), השערה זו כבר נתישנה ועברה ובטלה, מאחר שתמונת המלה הזאת בשפה הסורית (ננא) ובערבית (אנז, ננ) מורה, שהקול האחרון (הז) היה כפול, ובעברית צריכים לנקד ולקרא את המלה הזאת „אנז“ (בזרגום נמצא גם „זוא“), ובגטיה צריכים לכפול את הז': אנז וכר בעוד שבמלה הרומית (המורה, אנב, צפור) הקול „s“ אינו מהשוש כלל.

בכלל מרבח המחבר להביא במאמרו זה פרטים ופרטי פרטים, שאינם מוסיפים כלום לברר את התנאים הכלכליים בארץ ישראל בתקופה המדוברת – ואינם לא מעלים ולא מורידים, תחת אשר היה לו לגלות לפנינו את הקיום היסודיים במצב הכלכלי בעת ההיא. הוא משתמש הרבה בספרו של קריס „קדמוניות התלמוד“, ושם כבר נאסף כל החמר הדרוש מהמקורות הראשונים, וספר של המחבר, שנועד להמון הקוראים, היה צריך להרציא רק על דבר התכנית הכללית, שעל יסודה נבנו החיים הכלכליים, ולא להכביד את הקרנאה בחמר מפורט יתר מן המדה.

המאמר השני: „הספרות היפה בישראל בימי החשמונאים“, הוא יותר נוח. אולם השם „הספרות היפה“ אינו הולם יפה את הספרים המנויים בו, כי רבם כולם הם ספרים, שחוברו למען העיר את הרגש הדתי, ולא לשם ספוק הצורך בתענוג רוחני. אין להכניס מושגים ומונחים חדשים בדברינו על אדות עניני התקופות העתיקות, כי ערבוב-תחומין זה מטשטש את גוני הציור. אנב אני רוצה להעיר, שהחלטת המחבר, „שאמנם יש יחס בין ה„גליונים“ ובין ספרי הנוצרים“ (עמוד קד, בהערה). יש להשלים, שאפשר מאד, שהשם „אונגליון“ הוא מציקרו השם העברי „גליון“ (ה„גליונות“ וספרי מינים“ בתלמוד), אלא ש„גליון“ בפי הנוצרים היונים הראשונים, שלא ידעו טיבו, כי באמת לא הוברר עוד כראוי מוצא המלה „euangelion“ („בשורה טובה“), שאין דוגמתה בספרות ישראל במובן זה.

המאמר השלישי: „האמנות היהודית בימי החשמונאים“ מחובר על פי ספרים ומונוגרפיות של מחברים מומחים, היודעים את טיב אמנות-הבנאות, ונלוו אליו תמונות יפות משרידי בנינים, חפצים ומטבעות.

סגנון הספר לקוי ופגום. הנה דוגמאות אחדות: „הקרבות המרובים בלבד היו מזרזים לכך“ (עמוד טז). „אזכרות כלאחר יד, שהן נאמנות עלינו מפני שהן מסיחות (האזכרות מסיחות?) לפי תומן“ (כב). „קשה להכריע, אם היו ז׳נים ליהודים אך לצרכי עצמם (לצרכי מי?) או הזינים הישראליים היו גם מוכרים את פרי עבודתם לחוק“ (עמוד כד). „חסכונות לא היו לו לאכר כזה ודי וליה בשנת בצורת אחת או שנים בחלקו, או לעצלות או למחלה, שתמצאנה

מקום בביתו, כדי שירד מנכסיו ויהפך לשכיר או לפועל, לאחר שמכר את חלקתו הבלתי-גדולה, או יעשה בעל חוב לאכר יותר אמיד והלה יקבל בחובו את אדמתו של המרושש, ואם אף זה לא יספיק — ישעבדנו לעבד (עברי), אותו ואת אשתו, את בניו ואת בנותיו (עמוד כח; לשון תרגום ממשו) „זה היה על-פי-רוב אכר קטן מן הכפר הסמוך או הרחוק, שנזדלדל באשמתו או באשמת-המסבוה, או בן-אכר שאביו העני לא הניח לו, לחבן השני או השלישי, אדמה במדה מספקת („הבכור“ קבל פני שנים, כחוק), כמבואר למעלה, ועל כן הוא נשכר בלחם לאכר אמיד למשך זמן ידוע, כדי לשפר את מצבו עד שיהא יכול לקנות אדמה לעצמו או להוסיף על האדמה שיש לו“ (עמוד ל; לשון תרגום). בעל חשמונאים ב' רוצה להבליט בזה את הזלזול בערכם של היהודים העומדים להשמד מצדו של ניקנור צוררם“ (עמוד לו). (מה בא ליהודים מצדו של ניקנור: הזלזול בערכם. או ההשמדה?). וכהנה רבות.

ב. פומרנץ

לְאִישׁוֹן הַקֶּשֶׁת.

הֲרַחֲקָה אֲנִי אֶבֶן שׂוֹאֵבֶת אֶסּוֹנוֹת מְאֹדָם
וְתָרַד עַל אוֹרָם אֵין-נִרְאָה.
אֶתִּידַד לְכָל אֶלְמוֹנִיּוֹת גִּלְמוֹדוֹת מְחַלְלֹת
שֶׁהָיוּ וְתִהְיֶינָה.

יִבְלִי — תְּבַלִּי בְטוֹיִים כְּנִחְשִׁים,
הֲכָרוֹן — הַחֲלוֹם שֶׁהָיָה וַיִּהְיֶה.
כִּי מִתְנַדְעָה יָד / ח הַתִּסּוֹד הַחֲדָלוֹן,
תִּסְטְרֵנִי — וְאֶגְלַגֵּל בְּלֵהֵט הַשְּׁחוֹר.

וְעָרִיגוֹת-אֶהְבֶּה אֶצּוֹרוֹת מְכַלּוֹלִים שֶׁנִּכְאָו,
עַל גִּמְי אֶלְמוֹנִיּוֹת חֲשׂוֹפוֹת —
לְאַחַת הַיְעוּדָה לְסֵלוֹן נֶצוּחַ הַתְּגָלוֹת,
הַגְרוּלָה לְמִיתַת נְשִׁיקָה ...

חֲתִי נָא רִמְז־נְחָשִׁים מְשַׁלְּם-גְּדוּתִי הַחוֹנְנוֹת,
יִחַפֶּה סְחִי הַשְּׁחוֹר לְמָרוֹם, —
וְתַפְלְסִי עֵין-תְּבַלִּיךְ, —

נְחוּמִים אֲרָמִים לְמַכַּת-שִׁנְעוֹן — לְאִישׁוֹן הַקֶּשֶׁת! — —

על סופרים, הערכה, בקורת, תהלה והערצת-סופרי

(לקוטים)

א. סופרים משוללים לכוכבים: מהם—כוכבים נופלים, מהם—תועים ומהם—משבצים במקומם לקביעות. — הראשונים מחונני-התפוצצות הנם, מכבדים אותנו באפקטי-שמיעה-וראיה נפלאים. אך תשא עינך למרום וקראת: שור!—עלם יצלמו לנצח. אורם אבד ואיננו. — השניים, אלה הכוכבים התועים ללא-שביל-ומסלול, הנצים ונדים בחלל השחקים, בני-קימא הם מן הראשונים. סביבם הם מפיצים אור-נגה מרהיב עין, פי שבע חזק מאור הכוכבים הקבועים ועל כן טועים הבלתי-מומחים ואינם מבחינים בין שני המינים הללו. אורם נובע מתוך אוצר שאול, מצומצם צמצום זמן ומקום, חיי נדודים נגזרו עליהם. עבר זמנם וסוב יסובו לעומת שבאו. — ואילו האחרונים—מקומם הועד ונקבע בין צבא השמים מששת ימי בראשית, אורם יאהיל מתוך אוצרם הם, והם מפיקים את נגהם עד סוף הדורות. תכל כלה מולדתם. אולם דא עקא: רום ירומו שבת בשמים ודורות רבים יעברו עדי יזכו לאורם הממלאים פני האדמה.

ב. רצונך למוד את גודל הגאון, אל לך לבחור לקנה מדה את הקייחות שביצירותיו ואת המגרעות שבהן, אלא דוקא את המעלות ותו לא. כי גם בחיי-הרוח חולשתו ועוותו של טבע האדם לא חדלו לשלוט שליטה גמורה ואף מנפש הגאון לא ירפו. משעבדת היא להן כנפש שאר הבריות. מתוך כך הטעויות המרובות שאנו מוצאים ביצירות גאוני-הרוח של כל אומה ותקופה ואשר מצין את הנניוס הוא אותו הגבה, שאליו התרומם מתוך תנאי זמן ומצב רוח עצמו ואל אשר שאר בעלי-הכשרונות שבצולם לא יגיעו לנצח. ולכן מסוכנה ובלתי נכונה היא ההשוואה שבאים למוד על ידה גאונים שפעלו במקצוע אחד ולהציג את האחד מול רעהו. כי בהשוואת אל, על כרחך ויהא גם לכאורה, אין הצדק אתך. יתרון האחד יהיה בעת ובעונה אחת לחסרון השני; תגביה את הראשון וממילא תשפיל את משנהו — שלא כדין—כי הרי לא נופל הוא מחברו.

ג. כתהלת הסופר שבאה לפני זמנה הנה גם תהלת-הכזב, כלומר, זו העשויה בידי רעים טובים, מבקרים שבאו על שכרם, נצוצות הנתזים מן הרמזים שרמוזו ממעלה וקנוניות מלמטה והכל בלויית תשואות ההמון, המשולל כל חוש-בקורת—זוהי צורת פרסומו של הסופר שלא הגיע לכך על פי הישר והצדק הכבוד הזה דומה לאבצבועי השור המשחים גוף כבד-המשקל במים. ישאוהו, קצרות או ארוכות כל זמן שהם מנופחים, וכשהם מפיחים את אוירם הרי הם טורידים את הגוף למצולות. זה גורל היצירות, שמקור שמן הסוג לא מהן נובע: תרופות שקר ותשואות מרמה במהרה ישתתקו, אנשי הברית יתמו, המבין יצמוד על סוד הדבר ויראה את הטעות, השבח יאבד כליל ואת מקומו

יקחו הבוז והלעג. לעומת זאת היצירות, שהחלתן באה אחריהן מאליה וכרוכות בה בהכרח, דומות לגופים קלי-המשקל, השטים על פני המים בכח עצמם וכל זרם לא ישטפם.

ד. שני מינים של סופרים יש בעולם: כתיבת בני המון הראשון תלויה בדבר וכתיבת האחרים באה לשם כתיבה גרידה. הללו הגו דעות, נסו נסיונות שלפי סברתם כדאיים וראויים הם להשמע בקהל רב; אלה צריכים לממן והוא דוחפם ליצירה. מחשבותיהם אינן אלא כלי-עזר לכתיבה. אתה מכיר את הסופרים ממין זה על פי מהלך רעיונותיהם; הם הולכים ונמתחים כחוטי-הטויה, דקים דקים, האמת שבתולדות-רעיונותיהם הנה אמת למחצה; לשליש ולרביע; מהם עקמומיים, מהם בני-דו-פרצופין, חסרי אחיזה, תולים באויר. ועוד: מדה מיוחדת בבני-המין הזה והיא האהבה לאור עמום; אותו ישאפו להפיץ על סביבם והדיקורציה החביבה עליהם ביותר היא זו של מחצית-האפל, של צללים וצללי-צללים. הכונה היא: בל יראו באורם הם ובל יגלו את עצמם כמות שהוא. והיוצא מזה: יצירותיהם חסרות את החתוך הראוי ואת הבטוי הנכון. אך לקחת בידך פרי-עטו של סופר ממין זה אתה מכיר עם קריאתך הראשונה שכל מלאכתו לא באה אלא לשם הדפסת ניר חלק באותיות שחורות.

שכר-סופרים ואסור ההצטקה הנם בעוכרי הספרות. נאמר בפה מלא: את הראוי לכתיבה יוצר רק זה היוצר לשם דבר-מה. מה רב היה אשרנו אלמלי היו בכל מקצועות הספרות ספרים מעטים אבל טובים. כזאת לא יהיה כל זמן שהסופרים ירדפו אחרי הבצע. קללת אלהים רובצת על הממון! כל סופר כשל יכשל עם החלו ליצור על מנת לקבל פרס. ודעו לכם: היצירות המצולות שבאוצר כל הספריות שבעולם הן מאותו הפרק כשהסופר עשה מלאכתו חנם או לכל היותר בעד שכר דל.

ה. ועוד ראוי לאמר: שלשה מינים של סופרים יש בעולם: האחד כותב בלי כל מחשבה לכתחלה; יוצר מתוך זכרון, רמיניסצנציות לרוב לו והן משמשים יסוד וחומר ליצירותיו; פעמים מביא לנו פרות משל אחרים ושמו חרות עליהם. הוא הרוב. — בני המין השני הוגים בשעת כתיבתם. מחשבה לשם כתיבה. הוא המין הנפוץ. — למעין האחרון שיכים אלה שיצירותיהם הן תולדות-מחשבותיהם. מתי מספר הנם. — המין הזה נחלק לשני כתות. בני האחת — ומספרם מצומצם בתכלית הצמצום — מגדלים את מחשבותיהם גדול גמור ומדויק, והן תאבנה על גוף הדבר הנדון. כנגדם — הרוב שבמין זה — החושבים על ספרים, על האמור, מפי אחרים. כל חייהם הם זקוקים לרחיפה חיצונית, הם נזונים מן המוכן, ממה שמצא כבר בטויו בזמן מן הזמנים. פרי-רוחו של גאון זה או אחד הוא המפרה את סגולות-מחשבתם הם. משפצים הם כל ימי חייהם ומשום כך אינם מגיעים לידי מקוריות. וכנגדם הראשונים משפצים מיצירותיהם הם. כותבים רק מתוך מחשבתם העצמית. יחידי סגולה אלה בני אלמות הם.

רק הדברים שמקור מחצבתם הוא בנפש יוצרם — ראויים לקריאה וכדאי לקרא אותם. מחברי-חבורים, קומפילטורים, הסטוריונים וכיוצא באלה בונים

על יסוד לקוח מפי ספרי אחרים. משם עובר החומר לאצבעותיהם—מבלי געת
חס ושלום בראשיהם אפילו כדי בקור ארעי—לשם עבוד נאה ושכלול הגון
(הוי, כמה גדולה היתה חכמתם של המחברים האלה לו אך ידעו מה שחברו
בספריהם הם!). מתוך עתרת הדברים, הדומים לאוסף מלים מכל קצוי תבל,
מתקשה הקורא, לדעת מה רצונו של המחבר. הקורא יושב והוגה, ואם תבדוק יפה
תמצא כי לא רצה להגיד כלום. מחשבתו ורצונו הנם אפס. ואם תרצו אינם
כלל במציאות. מלאכת-החבור ממין זה דומה למלאכת-הדפס שעושים באנדרטות
של גֶפֶס: הדמות השניה חורה מהראשונה, השלישית—מהשניה וכו', עד כי
לבסוף בקושי גדול יעלה בידך להכיר את קלסתר פניו של אַנטיגנאוס. הֵל
הספרים שחוברו באופן שהבאתי לציל נבראו בצלם אביהם המשותף. ומכאן
לנו ההלכה: למצט עד כמה דאזשר בקריאת ספרי-לְקוּטִים; לעבור לגמרי
עליהם קשה קצת. בכלל ספרי-הֲלָקוּטִים יבואו לדידי גם אותם הספרים בני
גליונות-דפוס אחדים שמכילים בפרקיהם המצטים את מסקנות המדע שתִּלְכַּד
ונצרפו במשך מאות בשנים.

טעות היא בידי אלה הרואים בכל מלה של היום, כלומת בהאחרונה,
אז האמת הטהורה והצרופה, מוצאים בה את השפור ושכלול למה שנאמר
קודם לכן וכל שנוי — התקדמות היא בעיניהם. הלא עינינו רואות: בצלי
המחשבה הצלולה, מחונני בחוש בקורת אמתי, המבינים דבר לאשורו — מתי
מספר הם וכיוצא מן הכלל הם לנו. לעומת זאת העולם כלו הוא חלק הפחותים
והם העומדים על משמרתם יומם ולילה ועושים מדברי הראשונים;
שיצאו מפיהם אחרי עמל רב ויגיעה כבדה, מטעמים לחכם. בלשונם קוראים
לזאת: הקלה והטבה. מתוך כך אנו רואים מצד האשתוקקים להכרת המדע
את הצמאון הגדול לכל דבר חדש. דולגים על כל הישן שבמדע כי לפי
הכללים שהקבעו נכלל הוא בחדש. אבל הוה זהיר בכך! ברם, מצב הדברים
הנו אמנם כך, אולם בשנוי קל ובתוספת ידועה. המחבר-המחדש לא הבין
כראוי את דברי הקודמים לו, את דברי הישנים, להתעמק בדבריהם אין
רצונו, להשתמש במכטאיהם לא יאה לו ומשום הכי גלה פנים שלא כהלכה,
סֵף דברי חכמים ועקש אמרות נבונים. לכאורה שפר ובאמת שחת. המחדש-
הלקטן בשזיקה גמורה ודולג לבלי שוב דוקא על הדברים הכי מוצלחים
דעל ההארות הכי נפלות של מוריו ומדריכיו, כי על כן קצרה בינתו להשיג
את תושיתם ורגשו קזה להרגיש את ניבם החד. עינו צפה על פני השטח
הצליון ולנצח לא תצאק שור. לא פעם קרה כי אחד הספרים הישנים, מן
הכי מעולים שבאוצר עֵינֵינו, נשחת כליל בידי המחדשים, שעשו את מלאכתם
בדי לקבל שכרם. במקצוע המדע הנו כך: אם מי שהוא דואג לפרסום שמו
ולחלולו ברבים, דרך אחת יש לו — החדוש. הוא רואה חובה לצמצו לצאת
בבלי חדש לשוק הקונים. וצאו וראו מהו תנן החדש: סלוף ועבוד רע של
הישן. המחדש הירס אמת צרופה כדי לכונן במקומה שקר ובדוי-לבו. לומן
מה הנצחון אמנם יהיה בידו אולם במהרה ינחוו את השקר ושוב ישובו אל
האמת, אל הישן. למחדשים אין לך דבר בר-קימא אלא מה שכרוך בשם מן
דאמר. מתוך כך טיסמת מעשיהם: שלילה. קונסים למות את פעולות העבר,

גוזים את התורות שהוקמו לפניהם, מטילים בספק את האמתיות שנחרתו מכבר על לוחות המדע. כזה היה גורל תורות רבות בפזיולוגיה. דרך המדע הגה רטרוגרדית.

לסוג שעליו דברתי אפשר גם לחשוב את המתרגמים. הללו מוסיפים על המקור נופך משלהם, אוהבים לשפרו. בעיני זוהי חוצפה. אני אומר למתרגם: כתוב אתה ספרים ראויים להרגום ותרגם את האחרים כמות שהם. עצתי איפוא היא: תיטיב עשות אם תקרא רק את המיטדים והמגלים בכל מקצוע שהוא, לכל הפחות את האמנים שהכירו בהם. טוב לקנות את ספריהם מידי אחרים מאשר את תכנם. וזה לך הכלל: החדש רחוק מטוב הוא; על כן הטוב לא מאריך להיות חדש.

ו. בכל תקופה אתה מוצא בספרות וכן באמנות אופן או דרך יצירה מרכזיים שהם מזויפים ביסודם ונתנים בכל זאת לתהלה בפני כל. ביחוד מתקבלים הם על מוחותיהם של הריקניים הקונים אותם לעצמם בעד כל הון כדי לצאת בטלית מקובלת. ואילו המשכיל יתעב את המקובל ובוז יבז לנתיבות הקבועים. דרכו לבדד ינחנו.

ברם, ברבות הימים תפקחנה עיני ההמון לראות את המצוות. ואז — יתמסס הפוך מעל היצירות המקושטות והמשוכללות כסיד מצל כותל רעוע ועירומות תעמודנה לנגד מפריציהן מאתמול ומבזיהן מהיום. לכן אל לנו להתרעם בשעה שאנו רואים דרך מזויף יוצא ממסתרים לאויר העולם וכובש את הלבבות. להיפך, יש לנו לשמוח על חזיון זה כי מעתה כיון שנגלה כזבוננו שוב לא תהא לו שליטה: עתידה האמת להשמידו.

תרגם י. ליפקין

מה שבות בזמן

על סף האכזבה

הרעיון הלאומי בעמים ובישראל הגיע לידי משכר; בנקודות יהדות -
לידי התנוונותו הגמורה.

נתערער האילן ועמו נחרבו כל הקנים, אהלים לצפרי-זמר, הבנויים בין
עפאיו, וגלו משם כל החוסים בצלו.
הלאומיות, כמו בתה המדיניות, הנה תמיד משחק רשעים, המתנצחים
בשלי ושלך.

כל מקום שאתם שומעים צלצול שם זה עיינו יפה מסביב ותראו: הרי
גינרל שואף קרבות! והרי שר נוהה אחרי שלטון! פה כהן מברך בשם ומלכות!
סמוך גל של קבר היל בלתי-נודע! וחבר להם משורר קושר בתרים לגיא-
התריגה.

ואפילו לאומיותם של החלשים חשודה ברובה, שעלולה תמיד לכרות ברית
עם התקיפים, כל אימת שהללו לא ימנעו מכך; ויש שהיא מסוכנת יותר, לפי
שלוטה במסוה הקדושה; ובכל אופן אין בינה ובין זו של בעלי הזרוע, כי אם
ההבדל שבין ה"בכח" וה"בפועל" או הפסק של זמן.

גם דבריה של האומה הישראלית נתעו בחצי היובל האחרון לתלות את
עצמם באילן-הסרק של המדיניות ולבנות את ביתנו תחת חטותם של התקיפים
ובחסד לאומיים.

לא הצליחו ולא יצליחו.

אין רשעים נותנים במתנה בית לעם עני ואביון, ולא שרים ומושלים,
המוציאים להורג מיליוני בני אדם בשל פרסת אדמה, יכולים לראות בעין יפה
בבנין בית חדש.

שום תועלת חומרית לא הגיעה לנו ממשא ומתן לאומי זה, אולם ההפסד
ודאי הוא.

גם לא-מדינה - רכוש: מה הוא; גם אומה נרדפת - יחידה היא; גם
הרונו שבין ישראל לעמים בתקופות של יובלות - נתן לנו חן ותוכן-חיים.
לא רק את הבכורה אסור למכור בניד, כי אם גם את הלא-בכורה צריך
לנצור כבבת-עין והחלק המקופח פעמים יפה כחו מעשתרות-נכסים.

וחסרון-יתרון זה מכרנו לגוים במחיר מחמאות כתובות עלי גליון ניר.
ישראל הפקח נתפייס על עול דורות, בשכר צעצוע. האם אין בזה משום
עלבון קשה? - האם לא קשה אותו יום כמו חורבן בית?

תחת לטוות הלאה חוט-הזהב של העולמיות נעשינו סרכורים למדינאים
רמאים מאחזי-עינים, ונאחזנו באילן נרקב, שכבר תש כחו לגדל פירות.

אין המדינה היהודית מסוגלת לפתור אפילו את חלק האלף משאלת היהודים.

כתנוק שגדל ממלבושיו כן גדל ישראל מגבולות מדינתו, וצץ- לתוך העולמיות.

לא הרומאים החריבו את מדינתנו, כי אם אנחנו החרבנו את המדינה, כדי למגר את הרומאים.

והקרב נטוש עד היום.

ממזרח יצאו אבותינו למערב, כדי לערוך שם קרב עם הרומאי בגבולות שלטונו, ובני בניהם של הללו מחניפים להנשר בגלל פסת אדמה.

גם התרבות העברית המחודשת, הניזונית מיסודותיה של הלאומות הארצית אינה עתידה לגדל פרי הדר.

רק את הצורה עלינו ללוות מן המערב, כדי להלחם אתו בכלי-זינו, אבל התוכן צריך להיות שלנו. היין לא נסך. אנחנו, עצמיותנו ותרבותנו. הננו הויה תחת-אדמתית.

תרבות עברית היא חטיבה עצמית, מזיגה של מזרח ומערב, כלומר- עולמית, ובעיקרה דתית.

ומפני כך לא הכתה התרבות העברית בצורה המחודשת, החולונית שרשים במעמקי המונותינו.

נטע זר, קקיון זמני, צפוי לכמישהו:

ולכן הליכתה כה אטית היא. כאוב מארץ קוליה. ללא חג. ללא הצוה. מצות עשה לאומית, שנוהגת רק בצבור, ואינה כל עיקר חוב ליחיד.

וכל שתש כחו של אילן הלאומיות כן מתנונת צפור התרבות השוכנת בין עפאיו.

על סף האכזבה.

לפנינו מוטל גוע דור שלם, שאניתו נתנפצה על השרטון. המטען צלל. אנו מלקטים את הרסיסים. מדיניות, לאומיות, הרבות, ספרות, תיאטרון- כל אלו בתור בתור קנינים לאומיים. הם נתנונו קודם שהגיצו לשגשוגם.

בני הדור הקודם היו חסידים נלהבים של אידיאות, שנלקחו בהקפה מאת זרים, אבל ישרי-לב היו. הם למדו בתום את המלאכה לעשות באנית הלאומיות. אולם גרם להם מזלם להתחמם לאורה של הלאומיות סמוך לשקיעתה.

יודשיהם של הללו הם פחות ישרים, אבל יותר רעשניים. ודוקא עכשיו, כשנתרוקנו הלבבות, והאידיאלים מתו, דופקות בשקידה כפולה מכוונת-הכתיבה והמגביות לכספים בלשכאותיהם של הפקידים, המנצלים בכשרון רב את הקובעת של האידיאות. דומה, כאילו הם מתכוונים להחריש בדפיקותיהם את קולו של צרצר הריקניות. כל חיינו, בארץ ובחוץ, הם בית-הקברות ארוך ורק הלשכה היא המצבה על הקבר.

אולם המשבר צופה מכל החגים ואין מנוס מהאכזבה.

הלשכאיים יברחו הראשונים מן המצרכה כשיחדל הרעש ותכלה הפרוטה.

רע ומר יהיה יום היאוש הגדול. מה נאמר לבנינו? ועל ברכי-מה נחנך אותם? ואיפה נסתיר את פנינו מבושה?
יוסף העברי! הגן עלינו מפני שבע שנות הרעב! בנה אסמים! אוצרות! האם יש לנו אוצרות? נחפור נא מתחת לאדמה או נמריא למעלה — נחפור נא מצינות ראשית — גליץ-גלן עברי, השמוענו נא את קולך! יוסף, בשופר תקעו תקיעה, שברים. תקיעה! —

אָסָף הַלֵּוִי אִישׁ יְרוּשָׁלַם

טוב לי...

טוב לי
אם אבוא בין הרבי הקרִיָה
ובראתי בחֶרֶשׁ
בְּעֵינֵי רוּחִי:
שֶׁם דְּרוּרֵי נֶתַן
וְנֶאֱמָן עוֹלָמִי;
שֶׁם שְׁמַתִּי קָנִי
וְנִטְוִי אֶהְיֶה —
עַל עַמּוּדֵי מִרְחַבֶּיהָ.
וְאִם מַעֲלָה בֵּין תְּרֵי יְהוּדָה
אֶתְרוּמָם,
בְּבָרוּשִׁים אֲשַׁכְנֶה
וְנִשְׁקַתִּי שׁוֹלֵי עֲנָנִים —
אֲזוֹ טוֹב לִי, טוֹב לִי.

על היהדות הפולנית

א

הטרגדיה של איטשה מאיר

היהדות הפולנית היא אחד מצבורי היהודים, הנושאים עליהם גושפנקה אופינית ומיוחדת ומצטיינים באינדיווידואליות המונית שלהם, שמתגלית כמעט בכל מקצועות החיים. היהדות הפולנית היא קטע גדול ועצמי של העם העברי, הנבדל משאר קבוצי העם, בקוי אין-מספר ובמשאות-נפש טמידות, המבקשות למצוא הבעה גשמית.

ואולם אין בזה כלל מן ההנחה, שהעם העברי אינו גוף שלם ואורגני, אלא מן הקביעה, שיש בו, בעם אורגני זה, קבוצים מיוחדים, השונים זה מזה בקוי אפים, במצב רוחם, בכשרונותיהם ואפילו בארשת הפנים. אין כופרים בעובדה זו. זוהי הופעה רגילה אפילו בין העמים הטבעיים, החיים על אדמתם והמאורגנים בדרך ממלכה. בצרפת, למשל, שורר נגוד גמור בין אוכלוסי הצפון ובין אלה שבדרום. בגרמניה נבדל איש בנודיה מן הטפוס הברליני. קל וחומר היהודים, שאין חייהם טבעיים ביותר והמפוזרים בין העמים והלשונות, שהשפעה יתרה ועצומה מאד נודעת מהם לחלקיו השונים של עמנו.

היהדות הפולנית היא איפא קטע גדול ואינדיווידואלי של העם. אפילו מבטא מיוחד נמצא לרציון זה, הלא הוא „איטשה מאיר“. שם הכולל מכבר את היהודי הפולני. אפס, בציון זה טמונה סאה מרובה של בטול; אתה רואה בו יחס שליילי, יחס של איש, היודע הליכות העולם, אל הולך-בטל, של אדם בעל מרץ וכשרון יצירה אל מי שאין ביכלתו לעשות דבר, בלתי אם לבטל את ימיו ללא מעשה ויצירה. במלה אחת—איטשה מאיר...

ואולם איטשה מאיר אין בו מזה ולא כלום. לא הכירו בו כל אותו הזמן, לא ראו את קוי אפיו כמו שהם. ונימי הזהב של נשמתו נסתרו מן העין. איטשה מאיר הריהו אדם רומנטי, בעל נפש עדינה וחלומות פז, בלבו שוכנים אידאלים נשגבים ובנשמתו תוססות תשוקות נעלות, המתבטאות בצורות שונות. כיון שהוא סובל יסורים רבים, נודך ביותר ועולמו הרוחני השתגשג, ואף חייו הארוכים בקרב העם הפולני, שהיה מפורסם במדות-הפרשים שלו, גרמו לידי כך, שהוא ספג לתוכו רבים מן הקיים היפים של האופי הפולני. לא הכירו כלל באיטשה מאיר וזוהי הטרגדיה הראשונה שלו.

ואולם הדבר הנורא ביותר, שהוא מנת חלקו של איטשה מאיר בעשירות השנים האחרונות, הדבר הקובע באמת את הטרגדיה שלו, אשר על אודותיה מפחדים לדבר בפומבי כל אלה המרגישים בה — היא העובדה, שלא נתנה לו האפשרות לבטא את עצמו בטוי שלם ומלא. איטשה מאיר

אינו יכול להראות לעיני התבל את קלסתר פניו האמתי ולא תמיד יעלה בידו לדבר בשמו הוא. במקצועות רבים של חיי הרוח ממלאים את מקומו אחרים. אמנם, האחרים האלה הם אחיו בני העם העברי, אבל מנקודת מבט פרוצסי הנפש ואמנות ההבעה, אחרים הם, אנשי סביבה אחרת, בעלי מזג-רוח אחר, אנשים שיכולים לבטא את מהותם באופן הכי טוב, אבל אין כלל ביכולתם להביע כלפי חוץ אותה הופעה הנקראת „יהדות פולנית“. האנשים האלה הם בעלי מרץ רב, רגילים להסיח דעתם מן המכשולים הגדולים אשר לפנייהם ומוכשרים ביותר להסתגל לכל תנאי החיים שהם, והם גם המדברים בהרבה מקצועות, בשמו של איטשה מאיר. הוא בעצמו, מסכן זה, ניטלה ממנו שם היכולת להראות לעיני כל צורות רבות מדמותו, מן ה„אני“ שלו.

ודבר זה מביא אתו הפסד כפול. קודם כל, עלול הוא לגרום לידי מריבה פנימית, שראשיתה תהיה אולי במשך זמן מה ואפילו במשך זמן רב נסתרת מעין חיצונית, אולם אחריתה אינה מצטירת בלעדי המריבה שתלבש צורה זו או אחרת. גם עתה מתהלכות בסביבות פנימיות שונות מימרות, שהן לעת עתה ספק הלצה וספק כבד-ראש, כגון שצל היהדות הפולנית עוברת מערכת שלמה של אינווזיות רוחניות...

ושנית, הרי זה הפסד במובן הרחב ביותר, ההיסטורי-לאומי: גוזלים מן היצירה היהודית עצמיות ידועה, נוטלים ממנה כחל מקורי ידוע, שהיה, בלי כפק, מעשיר את התמונה היהודית רבת-הגוונים.

נקח נא בתור דוגמה את העתונות היהודית, שעניות רוחה מבצבצת מתוך כל דף ועמוד שלה ושעל אודותיה עוד נדבר בפרוטרוט במאמרים הבאים. עובדה היא, כי ראשי המדברים בה אינם דמה ונפשה של היהדות הפולנית. הם יהודים טובים ואזרחים מצוינים, אפס אין להם הבנה יתרה בדברים, הקשורים כל-כך ודבוקים בנשכתו של איטשה מאיר, בהשקפותיו ובאפני חייו. הוא, איטשה מאיר, נסתלק כאן הצדה. קצת דריסת רגל יש לו. כובלים אותו. מרשים לו להתנועע בתוך המסגרת, שמציינים לפניו. מצייני המסגרת האלה כבודם במקומו מונח, אף תפקידם החברותי והלאומי רב הערך הוא. אבל היכולים היהודים האלה, בני צרי ליטה, פולסיה וכל אותם המקומות, הנקראים בפולניה „נפות הספר“, שחונכו שם, ששאבו שם את השכלתם ותרבותם, שרכשו להם שם את צורת לשונם ואת מנהגיהם, – היכולים הם לחוש את הדברים, התוססים עמוק בנשמת היהודי הפולני, הנארגים ומזרקמים לאט-לאט, בחשאי, בתוך קמטי הנפש של היהודי, שגדל וצמח והתפתח וקגר בתוך קבוצים כאלה של פלוצק או טשכנוב, פרושניץ או מלבה, וואורקה או סטשגובה? לא!

העתונות אינה אלא דוגמה בלבד. ישנם מקצועות רבים אחרים. הרי, למשל, הופעה אחרת, פעוטה, שנשכחה כמעט מלב הכל, אבל כמה אופינית היא לנבי הנדון שלנו.

היהודי הפולני שומר אתו מקדמת דנא הברה מיוחדת, שבה ישתמש בקראו בספר עברי. אם נכונה היא הברה זאת או לאי זהו ענין לחוד. הברה זאת היא

כמובן תוצאה טבעית וישרה מחייו של היהודי הפולני בארץ פולניה, מהתאקלם בארץ זו ומספגו לתוכו כל אותם היסודות של חיי ארץ ידועה, שמתמזגים בהכרח ובחוקיות קבוצה בנפשם של דייריה. ההברה העברית הזאת של היהודי הפולני היא ממש אחת מתכונותיו הפיזיולוגיות ומתאימה אל מבנה הפה והנרדן שלו.

והנה ראו: אחינו יוצאי מדינות אחרות שבחלקם נפל הכבוד להפיץ במדהו מרובה את ידיעת שפתנו העברית בקרב היהדות-הפולנית, שנו גם את הברתם העברית-אחרי התאמצות רבה ובאמצעים מלאכותיים, כמובן, לא מפני שההברה הזרה עולה על זו שהיתה מתהלכת בארץ, כי הרי שתיהן נבנו מארצות הגולה ורחוקות הן מן הפרוטוטפוס מרחק רב, אלא מפני שהשפעה, היתה עצומה כל-כך, עד שהשליטה על היהודי הפולני את ההרגל הזר.

עתים אחרות-השפעות אחרות. נשתנו הימים, סדרי העולם התהפכו ובנפשו של איטשה מאיר עוברת רוח תזוית, העושה בה שמנת. התרבות העברית, זו שאנו רואים בה את הסינטזה של המזרח והמערב, זו הרוקמת את רקמת הרוח שלה למן יום הוצר התנ"ך ועד ציליני נפשם של צולי המשוררים העבריים-הזלכת וגוססת ותמה מן הלב, מן הפה, מארון הספרים, מן הבית. הותרה הרצועה, שאגדה את כל החולמים על קולטורה עברית ועל תחיה עברית ועל עולם מלא זוהר ושמש לאגודה אחת. הולך ונהרס בנין, שנולד מתוך חלומות זהב ותשוקות רכות. הקולטורה העברית גוססת בפולניה...

האם באמת כל זאת היא באשמת איטשה מאיר? הגוכל לתאר בנפשנו, כי יהודי רומנטי וחולם זה הוא שהזניח את אלהיו והוא שעקר כל אמונה וכל אהבה מלבו בבת אחת?

מי שמסתכל בעמל הרב ובמרץ הגדול, שאנשים משלנו מקדישים לאלהי היודישיזמוס, לבתי מקדשו ולכל בתי ה"עבודה" שלו, מי שמתבונן אל קרירות נפשו של איטשה מאיר בענין זה ואל חוסר ריאקציה מצדו - הוא יבין את ההופעה הזאת. איטשה מאיר אינו בראש. כשרון הפעולה הגדולה חסר לו ואין הוא מחונן באקטיביות יתרה. זה בלבד הוא חטאו. אפס, סבת ההופעה המעציבה יש לבקש במקום אחר, ממנו נובעות ההשפעות וממנו מבצבצות וצומחות כל אותן ה"קולטור-ליגות" וכל אותה הרשת של בתי הספר, שמטפחות פולחן זה.

איטשה מאיר והטרגדיה שלך!

מי יבין לרוחך ולתוגתך!.. מי יצמיק ויתבונן אל המטמורפוזות השונות, העוברות בחיי נפשך, ומי יקום ויעמוד בראש המוניך ויראה עליך באצבע ויאמר: הנה זה איטשה מאיר במלואו... הנה קלסתר פניו והנה נפשו עם כל מעלותיה וחסרונותיה... הנה זה הטפוס הטהור עם אמנותיו ונטייתיו, העוויות והדילקט שלו, עם החולשה והעצמה שלו... היצירה היהודית, במובנה ההיסטורי-לאומי, היתה נעשית על ידי כך רבת-צדדים, והפנורמה שלנו - עשירת-גוונים ביותר.

הערות לטנות

במה נקדם?

נחשוף השנאה לישראל עורר בקרב רבים בהלה ופחד. הפחד כשהוא לעצמו איננו תמיד מדה רעה, אדרבה יש בו מן התועלת עד כמה שהוא מבשר לנו את הסכנה הצופיה ומעודר בנו את המרץ לקדם את פני הרעה. אולם הבהלה המלווה את הפחד אינה מן המדות המשובחות בכלל ובנידון דידן בפרט. בהלה זו מצידה, שהופעת השנאה כאילו חדשה הוא בעינינו, כאילו התגלגלה באופן מפתיע, מה שבאמת אינו כן. שנאה זו לא פסקה לפעפעע בלבות שונאינו. בכל שנות המלחמה והמהפכה לא חדלה לעשות בנו שמות.

ואם עכשו הולכת שנאה זו ומתפרצת במקומות חדשים שלא שערנום עד הנה, הרי אשמים רק אנחנו שהסחנו את דעזנו. לא בשונאינו שהשתדלו בכל מאמצי כחותיהם להעמידנו על המציאות.

ולבהלה זו יש עוד ענין רע מזה. היא מטילה מרץ לב ובלבול המח. נסיון-החיים המר והממושך צריך היה ללמדנו שאין אנו יכולים בשום אופן ובשום שעה להתפרק מכלי זיננו, כי אם להיות מוכנים תמיד למלחמה ולהגנה מפני התנפלות. והתכוננות תמידית זו מצלה יש בה, ששום רעה אינה מבהילה ואינה מפתיעה. ובשעה זו עלינו להתאזר בכל אמצעי הרוח שהגנו מסוגלים לו ולקדם את המאמצות במלחמה. דרך אחרת בחיים אין לפנינו. השאלה העיקרית העומדת עתה לפנינו בכל חריפותה הנה: במה נקדם את השנאה המפעפעת הזאת ובמה נכבשה?

הנסיון האנושי מלמדנו דרכי כבוש אלה: אהבה נחת שנאה, שנאה תחת שנאה, הטיית שנאה. בהטיית שנאה משתמשים המתחכמים, ואנו הרי מלומדי נסיון הננו.

ואף אנו לא אחת עלה לנו בתקופת ההיסטוריה החדשה להשתמש באמצעי זה של הטייה. אם מתוך כוונה וצלילות הדעת ואם מתוך דחיה עורת של האינסטינקט הכשיר על קיומנו התאמצנו להטות את זרם שנאת אויבנו אל האוביקטים האמתיים של מקור שנאה זו. נתחנו וגלינו את מומי החיים, את מקום התורפה שבהם, את נגיעיהם וקלקולם. והטינו את כעס ההמונים ואת התמרמרותם כלפי סבות הרע.

ואין ספק שגם בשעה זו עדיין לא נפסל אמצעי זה, כי על כן מטים אנו כלפי האשם האמתי ברע שבחיי האדם. ואחד מן הגורמים הראשיים והאוביקטיביים שברע העולם הוא הפראות שבטבעו של האדם, שגם בתקופת המשכילים נלחמו בה מלחמה קשה. ואל תהא הפצת דעת בין ההמונים קלה. השונא הכי גדול של האנושית הוא הפראות; ורק המדע מכניעהו.

בני דורנו מזלזלים במקצת באמצעי הגנה זה ושלא בחכמה. אם המדע לא הביא את האשר המקווה, ואף איננו יכול להביא אותו, ואולי מפני שבכלל

אין אשר מהלכת בחיים, הרי המדע הקל את תנאי החיים ואף הכשיר את האדם כמלחמתו עם הטבע ועם האדם. ואין שום ספק שגם להבא ישמש המדע אחד האמצעים ליצירת תנאים נוחים לשתוף חברותי.

איני מדבר כאן, שהמדע בתור תכלית בפני עצמה, מרומם את ערך החיים ואת תגברת נשימת החיים. אולם אף בתור אמצעי בכלל אין לזלזל כלל בערכו. ואף הדרך של שנאה תחז שנאה ענין מנוסה היא. השנאה אחד מגדולי עיקרי החיים היא, וכאהבה, היפוכה, פעולתה כבירה וטובה, אם היא מכוונת כלפי הרע. צער וענג צירי החיים הם; את הענג משיגים אנו על ידי כח האהבה ואת הצער מרחיקים ודוחים אנו על ידי הכח הקוסמי של השנאה. שונאינו בני אדם הם, ואינם חיים רק על יסוד השנאה בלבד; שנאתם אלינו מדכאה אותם; ואף מפחדים הם מפני שנאה שכנגד. עם כל גבורתם וחוצפתם ורשעתם, הרי פחדנים הם. אלו היה בידינו כח ממשי חמרי להטיל עליהם אימה, היו ודאי מוכרחים לשתק בעצמם את חלחול שנאתם אלינו ולפי שאין בידינו כח כזה ואף סכנת חיים יש כאן, כי אנו המעט. אבל אף בהרגשת שנאה כבירה לחוד יש לכבות במקצת את שלהבת שנאתם.

והאמת נתנה להאמר, כי פג אצלנו כח השנאה לאויבנו, תשושי כח נעשינו. אבותינו עלו עלינו במדה זו. אבל הם לא כבשו את שנאתם. והיא שמשה לא אחת סכר לזרם שנאתם אלינו, במעשה היה תמיד הכח בידם לכלותנו; ואף החפץ לזה חסרו. וגם לא מוסר הכליות מנע בעדם, אלא מתוך אימה מפני השנאה, שבצבצה תמיד מעיני הקרבנות שלהם. שנאת-קרבנות זו עצרה לא אחת את יד הרוצח. ואנו נעשינו תשושי גברות בניהן זה. את טפת השנאה, שעדיין לא יבשה במצין חיינו, הננו משליכים איש על רעהו. כל מפלגה שבנו מוצצת מתוכה את הטפה האחרונה של שנאה זוורקת אותה כלפי המפלגה היהודית השניה. וכרפות כחנו מהשנאה הפנימית הזאת, עומדים אנו מדולדלים כלפי שונאינו מחוץ. אין לנו הכח החיוני הכביר לשנוא את מגדינו. ומכל שכן להביע גלוי את שנאתנו. וזהו הטעם לחזיון המשונה בחיינו, שבאוקראינה למשל, נתרכו במדה מבהילה נשואי התערבת. בתולות ישראל, שהיו צריכות לשנוא כמות את בני מחללי כבודן, הרי הן מדבקות מרצון ברוצחי נפשם אלה. ואף מעט מהשנאה שיש בנו צוד לזכר חיות אדם מתאמצים אנו לכחדה תחת לשוננו ומתעטפים באדרת של חבה, שאינה הולמת אותנו כלל. חזיון זה מצורר בלב שונאינו את הבוז אלינו. הם מכירים, שאנו צריכים היינו לשנא אותם בכל היות נפשנו, במדה שהם שונאים אותנו.

אנו צריכים לרפא את עצמנו מפגם נפשי זה. מצות חיים וחובה מוסרית לשנא את הרעה. מי שאינו שונא את הרעה, אינו יכל להשמר ממנה. ובפגם זה כרוכה חולשה אחרת. מי שאינו יכל לשנא, אינו מסוגל גם לאהב, ומשנתרופפה אצלנו מדת כח השנאה לרעה, נתדלדלה בין עמנו אף מדת הכח של אהבה לטוב. ומשום כך נטולי רצון אנחנו. אין בנו לא משנאת הרשעים ולא

מאהבת הצדיקים. אין בנו כח זרם אהבה לשום דבר. חובבים אנו בכל דבר, חובבי ציון, חובבי עברית, וחבה זו אין בה כח הפעולה הכביר להפוך את הקערה על פיה ואין בה משום מניע לרצון הפועל. ומשום כה דלי-מעש אנו בשעה זו. דלל המעיין-המגלגל ומניע את גלגלי החיים, ואלו היה בנו כח האהבה במדה מרובה הרי יכלנו לנצח אף את השנאה הכבירה אלינו. זוהי אמנם מדה נעלה, שלא כל אחד זוכה לה. אולם עלינו לטפס להעפיל ולעלות למדת אהבה זו. ולא לאהבה פסיבית, סלחנית ונצרנית אנו מתכוונים, כי אם לאהבה פעלנית, יוצרת, שרק היא תעודד אותנו, תתן בקרבנו את הבטחה בערכנו האנושי ואף תזוה לפנינו את תכנית המעשים.

פנחס שיפמאן

עבודת הלשכה המרכזית של "תרבות" בברלין

בברלין, ציר, שאין בתוכה כמעט שום סביבה יהודית, נוסד נעד של "תרבות עולמית". מי בחר בועד זה? - אין אנו יודעים. מה הן פעולותיו של ועד זה, המתקיים כשנה לערך? - גם כן אין אנו יודעים. עד היום אין השפעתו ניכרת אפילו כחוט השערה על פני מדינות פולניה ורומיניה, העשירות באוכלסים יהודים וזקוקות באמת להדרכה עברית ולכחות תרבותיים. ולא עוד אלא שמפני ריחוק מקום אי אפשר שתגיע מועד זה השפעה שהיא למדינות הללו, שנתרוקנו והן מתרוקנות מיום ליום, לבשתנו, מן היסודות התורניים. ברם, אפילו באשכנו גופה לא חדש ועד זה עד היום כלום, חוץ מזה, שהכתיר את עצמו בשם שאינו וזלמו, ועל ידי כך נתן מקום לטעות, כאילו מתקיים ועד כזה במציאות.

בחוברת "תרבות", טבת, תרפ"ד, אנו קוראים: בהתאם להחלטת הפלנום נכנסו לעבודה קבועה בלשכה המרכזית של "תרבות" בברלין הח' ה. גרינברג - ראש הלשכה, הח' י. גוטמאן (המשרד הפדגוגי) והח' ל. לוינסון (הסדרות וכספים). לבד החברים האלה וה' ש. ז. פוגצוב, שעבד קודם, עובדים כעת בקביעות: הפרופ. ד. קויגן (המשרד הפדגוגי והמערכת) והח' צבי ויטלסקי (מזכיר המערכת).

בקיזור, כפי שאנו רואים עפ"י רשימה זו, אין הלשכה הברלינית עניה כלל בכחות; ואין שם מיניסטר בלי תיק. אלא שאין להבין, למה לנו מיניסטריין בלי עם, ואיך יכולים המיניסטורים הנכבדים לשבת בברלין ולמשול על המקומות, שבהם מצוים הישובים היהודיים? -

לכסוף אנו קוראים ברשימה זו: "המצב הקשה כעת בגרמניה משפיע כמובן גם על מהלך עבודתנו, מכביד אותה וממעט את דמותה, אולם דעת הירי הלשכה, כי לע"ע המקום המתאים ביותר בשביל מושבה של הלשכה והמרכזית הוא ברלין". -

עד כאן דעת חברי הלשכה, היושבת בברלין. אולם לדעתנו לא רק מוטעת היא דעה זו, כי אם גם חטא קשה חוטאים האנשים הללו להתרבות העברית, שזו פיקציה של ועד במקום שאין ישוב יהודי, מה שגורם לתרבותנו העברית, הרוקנה, על פי צורתה, לצערנו, מן ההמונים, להתנכר עוד ביותר אליהם.

וכעין הלצה מרה היא גם הידיעה, שאנו קוראים ב"הדואר" גליון ב', כעין מלואים להנ"ל, לאמר: "לשם בצור התנועה התרבותית, הקמת הסתדרויות חדשות וקבוץ כספים בשביל מוסדות התרבות בארצות השונות החלטנו לבקר ארצות שונות. בתחילת נובמבר יצאו בשמנו הח' ה. גרינברג והגברת שושנה פרסיץ לפאריז. הם ישתדלו ליסד שם סניף של הסתדרות וכו'. - באותו הזמן יצא בשמנו לאנגליה ד"ר נחום גולדמאן וכו' - משלחת לאמריקה וכו'. - בקיצור, לכל המקומות ילכו העברים שלנו אפילו לפריז, לזכות אותם בחכמתם, רק לא אל הגיטו היהודי, רק לא אל המקומות, שיש שם דופק יהודי. העברים שלנו בורחים מן הצבור היהודי, ולכן נעשה "התרבות" מצוטת-דם, ענין של "לשכות" ולא יותר.

ה ל ש כ ה

אסוננו הוא זה, שההסתדרות צמצמה את עצמה כולה בלשכה. לא אחרים כי אם המנהלים עצמם של הסתדרותנו גרשו באונס או במזיד את תרבותנו מן הרחוב והאולם, מן התאטרון והעתונות וצמצמו אותה רק בלשכות. עדיין הם שומרים על בתי-הספר, אבל יש לחשוש שמחמת התרשלות וחסרון-מרץ עלולים הם לקצץ גם לאט לאט בבתי-ספרנו. תרדמה חטפה את העסקנים, וצריך להכות באצבע צרדה, כדי להעירם ולעוררם. צריך לחדש את פניה של ה"הסתדרות" ולהקיז לתוכה דם חי. היתעוררו הנרדמים? - הנוכל לעורר את בעלי הלשכות מקפאונם? -

"הגביר והחברה"

ה"התאחדות של הבלטריסטים היודאים" הקיימת כביכול על-יד אגודת הסופרים בורשה, הוציאה לאור בכסף-התמיכה, שקבלה מאת ה"ועד לסייע בפריז" קובץ ספרותי. (הם רגילים כידוע לקנטר את ההוצאות העבריות בקבלת תמיכה) והנה בההקדמה שבסוף הקובץ (לפנים היו כותבים הקדמות בראש הספר) מביעים המוציאים בשער בת רבים את תודתם להועד התומך, שסייע להם בכספו במלאכת הקדש. וכך אנו רואים שה"חברה" היום ממלאה את מקומו של "הגביר" לפנים.

ר פ ו א ה

ספר ראשון מאז ד"ר א. א. גולדין, ד"ר ל. מ. הרברט וד"ר א. גולדשטיין (בשביל תלמידי רפואה ורופאים) הוצאת חברת "רפואה" ניו-יורק, תרפ"ד.
העורך ד"ר א. א. גולדין.

ספר מצוין זה, עם הרשימה של מונחים חדשים ואי-שכיחים שבסופו, שמחבריו השקיעו בו יגיעה מרובה, מעיד על מוסריות טובה, שרק היא כחה

יפה להכריח בני אדם להתרומם מעל פני סביבתם וליצור ערכים שאינם מתהלכים בשוק. מניו-יורק בא אלינו הספר הזה, פרי אוירה, שאינה מסגלת לכאורה לאידיאליות, ובכל זאת היא מסגלת, כנראה, אנו מצרפים לזה גם כח התורה שבנו, זה שיצר בתוכנו את הטפוס של תלמיד חכם, שלעולם לא זכה לכתר החכמה אם לא היה מצוין גם במדות תרומיות ובאופי חזק. יש פה פרקים על האסכרה, הטיפוס, כמו טיפוס, תללת (שחפת) ועל מחלות הלב. המחברים שואפים אל הדיוק המדעי בלשוננו. יש אצלם גם חדושים לשוניים מוצלחים. הבקרת - למומחים.

א. ש.

השלוח. נתחדש, אותה השטה ואותו הדרך: מצט אמונה בכחות עצמיים, פריטניות מרובות ל"כנסת ישראל", מלחמה סדורה בריחים של רוח, והכל בשם, השכינה, ותמיד "בסיוע" של מי שהוא ולכבוד מאן דהוא, שמור לי ואשמור לך". ובכל זאת - ישיש הלב להתחדשותו. סוף סוף גדול טבעי, יונק משרשי האומה ומתפרנס מליחה, ויודע לשם מה ולמה, והעיקר - דבר חי, מתנועע, ולא ארון של חנוטים, ולא סתם בית נכאת לספרות.

פרט, לשם מה, לשם מי, ובשם מי בא הקבץ הזה? כמה עדיף ובמה גרוע הוא מהכרכים העבים, המופיעים מזמן לזמן בהוצאה זו, ושיש להם, לכל הפחות, מטרה מסוימה: "חמשים גליונות של דפוס"? מהו הרוח שצרר את הסופרים הללו והזמינם לפונדק זה? ומהו המניע הפנימי, שהמריץ את העורך להוציא לאור מפעל ספרותי זה? האמנם צר לו, ולהסופרים המשתתפים עמו, המקום באכסניות הספרותיות הקימות? דומה, שגם העורך לא ברר לעצמו את מהות הדבר די צרכו. כנראה, הארציות כאן העיקר: קבוץ דברים (אחדים יפים) מכאן ומשם בלי כל ענין ותכלית, בלבד - קבץ! כיהודה ועוד לקרא!"

ז. ז.

מגלת קדם לאסף הלוי, איש ירושלים.

שירים ראשונים. הוצאת "דמל" ירושלים.

על פני ספר זה מרחפת רעננות ריחנית המיוחדת ליצירות, של ארצות המזרח. השתפכות-נפש תמימה ובהירה של איש-הקדם עז-הרגש ולוהף השמש, האוהב את עמו ואת קרקע-מולדתו עד לשכרון... ויש שאהבה אמיצה זו מעלתה ומרוממתה עד לפתוס של חווה חזיונות אמתי... ואולם בכל זה, ואולי בשל זה, לקויים לפעמים השירים באריכות ובהעדר השלמות מצד צורתם, וחסרים הם ברובם גבוש ההקף האמנותי ורכוז ההבעה. והלא רק סוד הצמצום, הרמיזה הדקה למרחוק והד-ההמיה של נגינת הרגש הכבוש מעלים כל יצירה למעלת שירה אמיתית... הרשם הוא, שאסף הלוי מודרו ויוצר את שיריו בחטיפה יתרה בלי שכלול. ובכל זאת יש בהם הרבה מקומוה נהדרים המעידים על כשרון טבעי חשוב.

מ. טש.

תרמיל הקבצנים

אנשי-שלומנו הטובים מעבר לים אינם רוצים בשום אופן להסיר מעלינו, דרי אירופה, את תרמיל הקבצנים. ב"הדואר" גליון ד' מצלצלים העברים שלנו בקופת-הצדקה לטובתם של הסופרים העברים, המצפים לפורתם בארצות אירופה. לתכלית זו הם יצרו קופת-סופרים, שעליה הם כותבים מאמרים בעתונות וגם משמיעים על הנדבות ע"י מכתבים אל המערכת לשם איזה סופר זקן הגוע ברעב. לדעתי מצשה זה לא נאה הוא. אין יוצרים קופה באופן מחפיר כזה, וגם עבודה זו שייכת רק לכלל הסופרים ולא קבוצה קטנה כחה יפה ליצור מוסד כזה. סופר זקן, הגוע ברעב, אפשר להחיש לו עזרה באופן אחר, לא צעקני כל כך. כמו כן מן הראוי להמציא עבודה, לשלם שכר, להפיץ ספרים של מחברים עברים כפי האפשר, ולא לקבל ולתת נדבות. מסופקני, אם על אופן עזרה זה יקום ריוח אפילו למצוט קטן של עובדינו הרוחניים, אבל שמו של הסופר העברי בודאי יהולל ע"י כך.

א. ש.

ספרים שנתקבלו לבית-המערכת

הוצאת "אמנות", פרנקפורט צ"נ מיין

- מ. צוזמר - גיאוגרפיה. (קורס ראשון). ארנסט תמפסון סטון - חיות הבר, תרגם - חיים אריה חזן. ברטולד אויברך - יחפהפיה, תרגם - נ. שף. אלפונס דודה - קטינא, תרגם - מ. בן-אליעזר. שלמה המלך - אגדה כתובה ביד ת. נ. ביאליק, עם ציורים של י. אפטר.
- רפואה, ספר ראשון מאת ד"ר א. א. גולדין, ד"ר ל. מ. הרברט וד"ר א. גולדשטיין. העורך: ד"ר א. א. גולדין. הוצאת הברת "רפואה", ניו-יורק.
- מגילת קדם לאסף הלוי, שירים ראשונים. הוצאת "דקל", ירושלים.
- תרבות, ירחון לפדגוגיה, חוברת ט'. הוצאת "תרבות", ורשה.
- הפועל הצעיר, גליון י"א.
- לבנו, רומן גואי די מופסן תרגם מ. בן-אליעזר. הוצאת שזיב' תרפ"ד.
- מהגיסו הוילנאי, טפוסים וצללים כתובים מאת חייקיל לוינסקי.
- אלגברה, חלק ג' קורס שיטתי שלם לבתי-ספר תיכוניים ולמתלמידים.
- מאת ש. סטרנין בהשתתפות ח. א. חזן. וילנה, תרפ"ד.
- התרן, העורך: ראובן בריינין. שנה עשירית. תשרי, תרפ"ד, ניו-יורק.
- השלח, חוברת ג' תרפ"ד, ירושלים.
- הדואר, שבועון יוצא ע"י הסתדרות העבריים באמריקה. גליונות א' ב'.